

Privredno - kulturne
Matiце
za Sjevernu Dalmaciju

Privredno - kulturne
Matiце
za Sjevernu Dalmaciju

Godišnja pretplata za našu državu 40 din., za Ameriku 2 dolara, a za ostalo inostranstvo 80 din. Članovi Matice dobivaju list besplatno. Primjerak 1 din.

Шибеник, 15. Октобра 1931.
БРОЈ 115. ГОДИНА III.

Vlasnik Privredno-kulturna Matice za Sjevernu Dalmaciju Uređuje Sekretarijat Matice. Telefon br. 13 - Broj ček. računa 38.242

Učiteljski i sveštenski zborovi u Kninskoj Krajini

Nedavno je u Kninu održana jedna velika skupština, koja se je bavila kulturnim pitanjima i donijela odluke o zdravstvenom radu u narodu, koje su se već počele u djelo provoditi. Na ovoj su skupštini, pored i drugih po izbor ljudi, u velikom broju učestvovali učitelji i sveštenici. U našem listu spomenuli smo nekoliko sastanaka, koje smo održavali sa učiteljima o savremenom narodnom radu. Učitelji i sveštenici nalaze se u jednom stalnom pokretu i među njima se sve jasnije opažaju nastojanja, koja ih označuju kao narodne prosvjetitelje i predvodnike u radu prosvjetnom, privrednom, zdravstvenom i općem kulturnom razvitku u njihovom kraju. Naskoro će se održati kursevi, na kojima će se pretresati osnove i načini socijalnoga (trudbenoga) djelovanja i zajedno s njima raspoređivati se razne vrste privrednog, zdravstvenog i kulturnog rada u ovom kraju.

Nekidani su održali sveštenici svoj zbor, na kojem su pretresali vrlo važna pitanja, koja imaju svoju važnost u narodnom životu. Po raspravljanju vidjelo se je, da je njima svima postalo jasno što treba u današnje doba raditi u narodu i našli su stvarna pitanja, sa kojima se bave, a čije će ostvarenje biti napredak i za crkvu i za narod. Po njihovim željama i odlukama, ako se ove ostvare, neće nastati biti mrtve ustanove, u kojima se harče narodna dobra i gospodare Janje i Mice, već lijepe i korisne narodne ustanove i narodne škole, gdje će se sa crkvenim službama (n. pr. pojačka škola) spajati i razni zanati i znanja praktičnoga života. Crkve i sveštenstvo djelovaće, da razni crkvenonarodni običaji (krsna imena, crkvene slave i sl.) služe za vaspitanje naroda, a ne da ga ruše i upropaštavaju. Pri raspravljanju o raznim pitanjima sveštenici su isticali, da će njihova radnost samo onda imati uspjeha, ako dovedu u vezu svoje djelovanje u crkvi, školi i zadrugi, jer to su u našem narodu najsigurnije osnove za moralni, kulturni i privredni napredak. Baš radi ovoga glavnog razloga radi jednog velikog rada u narodu mora se jednom na drugi način urediti i uzdržavanje sveštenika, a ne da prosjače od seljaka koji ni sami ništa nemaju.

Učitelji naskoro imaju opet svoje sastanke, na kojima će pretresati ne samo o svojim staleškim pitanjima, nego i o svemu onom, što stoji u vezi sa njihovom prosvjetiteljskom ulogom. Poznati sokolski radnik g. Dušan Bogunović d. č. će naročito da s njima izmijeni misli o sokolskom radu na selu, a slični sastanci održavaće se i dalje, jer se socijologija (nauka o društvenom razvitku) razvija i iznosi uvijek tekovine i proučavanje i iskustva, koja nam pomažu u radu.

Nama su obećali mnogi poznati stručnjaci i javni radnici, da će dolaziti k nama, da pretresamo zajednička pitanja, i da jedni druge u tom dopunjavamo sa iskustvom i saznanjima.

Novi vidici otvaraju se u cjelokupnom ovom radu, a sveštenici i učitelji imaju u njemu svoju najvažniju ulogu. Niko ne može kao oni, živeti sa narodom, osjetiti prave potrebe narodnog života, razumjeti dušu našeg čovjeka, koji je zaostao u prosvjeđenosti i sromaštvu, ali ima živu savjest i zdrave osnove prave životne vrijednosti.

Na selu našem čuvaju se najbolje osnove naše civilizacije, u kojoj svijetle pojave svetog Save (istinske narodne prosvjeđenosti), kneza Lazara (predanosti duhovnim vrijednostima: „nebeskom carstvu“) i Mloša Obilića (sposobnosti žrtvovanja za ideale) — kao što iznosi iz vlastitog opažanja jedan od najvećih ljudi našeg naroda — pok. Jovan Cvijić.

Najveći je grijeh zanemarenost našeg sela, jer dok se ono muči, jedan veliki dio narodne inteligencije raskida se u grijesima svakojakim (svrdama, sumnjama, ogovaranjima, sitnom politikanstvu itd.) tako da danas većina građanstva može naći primjere naprednijeg ljudskog shvaćanja i življenja na selu, kao što se je nekad po vjerošima nalazilo ljudi,

koji su bili kadri da se žrtvuju i prednjače u svemu.

To novo shvaćanje, ispunjeno sa velikodušnim pogledima na sva naša pitanja, predstavlja najdragocjeniju glavnica cjelokupnog narodnog i državnog života — a u njemu prvu riječ imaju oni narodni učitelji i sveštenici, koji osjećaju i vrše svoj poziv i dužnosti. Nema tu sitnog partizanstva, pokrivanja svojih prijavština sa lažnim parolama usko shvaćanog nacionalizma, gloženja oko ličnih pitanja pod izlikom velike politike, već je sav život ispunjen sa onom širinom pogleda, koja je svojstvena svima onim ljudima, kod kojih dolazi do izraza lijepi i veliki duh našega naroda, prekaljen u borbama i patnjama.

Naše skupštine i naši izbori znače izbor i okupljanje najboljih ljudi na velikom djelu stvaranja narodne kulture.

Povjerenici „Matice“ treba da traže i prikupe te ponajbolje ljude i da ih ujedine sa kulturnim vezama prosvjeđenosti (riječi, knjige, razgovora, predavanja, vaspitavanja i obrazovanja, upućivanje itd.); zadruge okupljene oko „Privrednog saveza“ da nastoje, da uzajamnom pomoć stvore privredni izvor čovječnijeg življenja, a „Zdravstveni savez“, da omogućiti i našem čovjeku, koji je napredniji, da stvori za življenje zgodne, bez kojih ovako blijedno izgleda način življenja našeg svijeta i raspored cijele njegove potrebe.

Učitelji i sveštenici narodni, barem pojedinačno — a takovih je lijep broj — ušli su u narodne poslove i postaju stvaraoci naše ljepše budućnosti.

Rentabilitet vinogradarstva

Niže donosimo podatke o rentabilitetu vinogradarstva, koji se odnose na Šibenik. U račun je uzet jedan hektar (10.000 četvornih metara) vinograda srednje vrste i pri osrednjem radu.

Jedan hektar vinograda pretstavlja danas vrijednost od 100.000 Dinara.*

Rashodi su ovi:	
kamata na 100.000 din., 10% godišnje	Din. 10.000—
kamata na obrtni kapital od 14.000 D., 12% godišnje	1680.—
rezanje (8 radnika po 48 Din.)	384.—
kopanje (33 rad. po 48 D.)	1.584.—
nadzor (3 rad. po 48 D.)	144.—
gnjnj (20 kola po 150 Din. - 50 D. prijevoza po kolima)	4.000.—
višak radnika pri gnjnjjenju (10 rad. po 42, 10 po 38)	800.—
prekopavanje (20 rad. po 48 D.)	960.—
mladenje (18 rad. po 48 D.)	864.—
premladivanje (15 rad. po 48 D.)	720.—
plijevljenje (2 puta, svaka 5 rad. po 30 D.)	150.—
Skupa Din. 25.591.—	

*) Može izgledati nevjerovatno, da se u Šibeniku jedan hektar zemlje srednje vrste prodava po 60.000 Dn. (kad se odbije vrijednost loze od circa 40.000 Din.), dok se u Vojvodini hektar najbolje zemlje cijeni na 20.000 Din. i još niže. Razni su tome uzroci, ali se ovdje ne mogu navoditi, jer bi nas to predaleko odvelo. Poznato je, uostalom, da zemlja često ni u dva najbliža sela nije iste cijene.

škrppljenje (3 puta, svega 18 rad. po 30 D.)	Din. 540.—
modra galica (60 kg. po 8 D.)	480.—
radnici za prskanje (14 rad. po 48 D.)	672.—
prijevoz galice (45 hl. vode, 5 kola po 50 D.)	250.—
šumpora (80 kg. po 3 D.)	240.—
radnici za šumporavanje (5 po 48 Din.)	240.—
branje grožđa (25 rad. po 35 D.)	875.—
prijevoz masta (9 kola po 80 D.)	720.—
radnje oko vina (6 rad. po 48 D.)	288.—

Kao što je gore rečeno, podaci se svi odnose na vinograd srednje kvalitete. Mnogi su podaci tu uzeti niski. Ta, naprimjer, vrijednost zemlje (sa lozom) je veća od 100.000 din. ona ide i do 120.000 din. Prema tome bi i kamata na taj kapital, u zemlju uložena, morala biti veća. Isto tako svagdje je uzet minimalan broj radnika kao i njihova nadnica. Nadnica je u Šibeniku 35 dinara i hrana, koja u novcu iznosi najmanje 13 dinara. Kamata na obrtni kapitala stavljena je u račun zato, što težak dođe do naplate učinjenih izdataka tek poslije godinu dana, a kataka i kasnije. Što se tiče gnjnjjenja, ovo je uzeto u račun svake godine po 2000 loza. Naznačena cijena gnjvoja je stvarna, pa ga se čak po toj cijeni ne može dovoljno ni naći.

Prihodi:

Na jednom hektaru vinograda, na kojem ima 6000 loza, može biti, pri srednjem radu, oko 9000 kg. grožđa. Pretvoreno u mast (110 kg. grožđa = 1 hl. masta), to iznosi 82 hl. masta. Ako se 82 hl. masta proda po 125 din. — to je današnja cijena — dobiće se 10.250 Din. Ako se napravi vino; onda ćemo imati 45 hl. vina i 4500 kg. dropa. 45 hl. vina po 200 din. iznosi 9000 din., a 4500 kg. dropa po 50 para 2250 din. To sve zajedno iznosi 11.250 dinara.

Iz gornjih brojeva može se dobiti vrlo jasna predodžba o rentabilnosti vinograda. Odatle vidimo, da rashodi po jednom hektaru vinograda iznose 25.591 dinar, a da prihodi sa toga zemljišta daju samo 11.250 dinara. Pasiva, dakle iznosi ništa manje nego 14.341 dinar. Pa ako iz rashoda izvadimo iznos kamate na stojeći i obrtni kapital — (po pravilnom računju rentabiliteta to se ne bi smjelo) — u sumi od 11.680 din., to ipak ostaje pasiva od 2.661 dinar.

Za poučavanje rentabiliteta vinograda uzeli smo zemlju srednje kvalitete. Međutim treba znati, da u Šibeniku nijesu svi vinogradi te vrste. Ima ih sigurno polovica, koji su ispod srednje kvalitete, ako se uzme u obzir samo šibensko polje. Ako se pak uzme u obzir na čitavu šibensku općinu, onda je loše zemlje preko 2/3. A to znači da je i rad slabiji pa, slijedstveno, i prihod. S druge strane rashodi su isti. Jedino bi se mogla smanjiti stavka kamata na kapital uložena u zemlju. Ali mi smo vidjeli, da su rashodi veći od prihoda i onda, ako se ta stavka nikako i ne uzme u račun.

Cijene stoke u nas i vani

Dne 5 oktobra ove godine bile su u Pragu (Čehoslovačka) ove cijene: mesnate svinje prve klase 125—14 din. kg. žive vage, volovi 950—1050, krave prve vrste 650—8 sve u dinarima po kg. žive vage.

Dne 7 oktobra bile su u Zagrebu ove cijene: bikovi 250, krave 150—350, junice 250—4, volovi prve klase 5—7, volovi druge klase 3—5, junci 275—350, telad 550—750 sve u dinarima po kg. žive vage. Telad zaklana kg. 8—9 din. Konji teretni par 5000 din.

Padanje cijena stoci

Radi oskudice stočne hrane i pomankanja novca u seljaka, ponude stoke su velike i pad cijena ogroman. Na prošlom nedjeljnom sajmu u Zagrebu bile su ove cijene: bikovi 2.75-3 Din. kg. žive vage, krave u mesarske svrhe 1.50-3.50; junice u mesarske svrhe 2.75-3.75; volovi prve vrste 6.750; volovi druge vrste 3.50-5; junci 2.75-3.25; svinje tovljene 8.9. Odojčad komad din. 40 do 130; par konja 4-5000 Din.; telad živa 6-7.50 Din. kg, telad zaklana 8-9 dinara.

Свештенички бир у Далмацији

као камен вјечите смутње у Цркви и непрекидног, крвавог спотацања свештеникова у његовог пастирском раду. — Чланак „Гласника“ Православне српске патријаршије.

У последњем броју патријаршијског „Гласника“ у Сремским Карловцима изишао је исцрпан чланак попа Стеве Пространа под горњим насловом, у коме се, Бог зна већ по који пут, у нашој јавности диже глас проти бировине, тога неправедног намета на наш гладни народ Радја његове актуелности преносимо из чланка важније ставове.

Има нешто фаталнога у тој далматинској бировини — почиње чланак г. Пространа. Не само по њеним разорним посљедицама, које за један јесенски мјесец неминовно руше све оно што и најидеалнији свештеник за једанаест осталих мјесеци савида, у духовном моралном погледу, у својој парохији — већ и по том, што прст неког влог Удеса мора да се каприсирао, да овај мистроузни реквизит наше Цркве на Приморју одржи до скончања вијека. Тако мишљење већ од деценија постоји код нашег простог народа, а последњих неколико година оно се утерђује и код људи, који нису склони да вјерују у предрасуде. — Volens-nolens, кад већ није могуће доћи до једног логичнијег објашњења.

Јер од 20 септембра 1853 године, кад је бировина, као до тада слободан обичај, добила законску снагу, па до данашњег дана, она се стално налази на дневном реду. Са свих страна њу осјећају: или као материјални терет, или морални, или једно и друго. И све то до пуне мјере неваздржљивости, — па све опет ништа не помаже. Народ је осјећа као неподносив намет, свештенство као моралну депресију, црквена власт као јавну саблазан, политичке и судске власти као извор вјечитих смутња, а самоуправне власти и грађанство као социјални рудимент давног средњег вијека, за који се с успјехом каче субверзивни типови и сви они који имају рачуна да војују против Цркве и постојећег друштвеног поретка. И сви су ови фактори, непосредно или иначе, стално или повремено, појединце или у друштву устајали против бировине. Њоме се бавио аустријски Парламенат (1885 г.); бивши Далматински сабор осудио је као „несавремену установу, која народу намеће даће теретније

него све остале даће и држави и општини, и вријећа достојанство свештеника, чинећи га овисним од „левозине“ његових парохија“ (Сједница 6 октобра 1909). Против ње је устајало православно свештенство преко свог удружења, те на својим пастирским зборовима и нарочитим преставкама*): појединци и групе из народа, жалбама и тужбама Претседништву Краљевске владе у Београду Н. Св. Патријарху, г. Министру Правде и т. д.; јавна штампа никад није престајала да се њоме бави. И тако редом, без краја и конца: — сваки против бировине, нико за њу, а она ипак ни за длаку једну да се помјери са свег уклетог средњевјековног пједестала.

И овда није чудо што прости народ, у свом мистичном настројењу, у овом факту види прсте неке тајанствене силе, а људи од памети на овака објашњења беспомоћно слежу раменима. Јер нико до сада није успио да их убједи, како је укидање бировине: ни нерјешив социјални проблем, ни финансијско страшило, нити административна енига, поред које је морало и посљедњих, наших тринаест година да прође као поред турског гробља.

Говорећи о постанку бировине, чланак међу осталим вели: Напредовање материјалне културе и све јачем освајању новчане привреде, током вијекова, није могао да се отме ни свештенички бир, иако увијек посљедњи на реду, те је у културно напреднијим и привредно живљим крајевима добио савременији облик. Нигдје он није постао непријекоран и доличан извор свештеникова материјалног опстанка, али је готово свуда, и већ давно, престао да буде његова срамота — свуда осим у Далмацији, као неки крвав сарказам судбине: да у натуралијама плаћа своје обвезе народ, који од недостатка њих самих, као једног извора свог биједног опстанка.

Затим се опширније говори о разним обичајима и давањима парохијана те се наставља:

*) Римокатоличко свештенство је у огромној већини против бировине, а што то не долази до израза, равлог треба тражити у црквено политичким схватањима њихове црквене власти.

И дове је све у реду За ексекуцију се брине политичка власт. Довде би могао неко чак да нам позавиди, јер поред овога сваки свештеник има и оно нешто помоћи из државне касе. Али чим се одавде макнемо: са фисије у парохију, са „граматике на практику“, ту одмах настаје лом. Ломљава међу парохијанима, преламање у самим приходима и преломи у савјестима, — ако нам се дозволи ова игра ријечи.

Кад је година добра, а то у нашем приморском језику значи: кад 20% народа смогне хљеба до новега, а осталих 80% докруши преко Божића, најдље до Поклада, онда још како тако. Али ако је година рђава, у нашем смислу, или страховита као ова у којој смо, а така је код нас свака трећа, кад многи д мањина нису ни жуљали траву са свог гумна, а готово нико није вратио сјеме од кукуруза; кад је стока преполовљена од глади и жеђи те се пред страшном зимом на павару дарива по 2 до 3 динара живе ваге, и кад је град уништио винограде у многим крајевима, а старо вино се нуди по 150 дин. хектолитар, — ту је овда наш свештеник-просјак у свом правом миљеу. Ако га пратимо на његову крухоборском путу, видјећемо неминовно оваке сцене: ... и ту г. Простран даје неколико рељедних слика, којима се не може подачити наша Црква и њена управа, јер на крају крајева, да се с њене стране овом питању поклањала она пажња коју оно заслужује, бировина би била давно ликвидирана.

Даље чланак продужује и завршава: А што да кажемо о самој ексекуцији. Могло би се очекивати, кад се свештеник, под цијену бољег дијела, себе ријешо на овај корак, да су му бар потраживања осигурана. Али није ни то увијек случај. Треба наине знати да се за бировински дуг смјају заплићени само покретнине. Таквих покретнина, од несумњиве вриједности, нарочито у извесно дуба године, наша сиромашна домаћинства мало имају; а који имају, ако су скретнији, посакривају. Ексекутор врши дужност шаблонски, и узима што у кући нађе: бакраче и друго посуђе, полски алат, старе пскриваче, дијелове одјеће и сл. Кад дође до продаје, сељаци из солидарности неће да узму, а другом то не вриједи. И остаје једно страховито понижење и одијум, као једини ефекат ових жалосних мјера, које су још жалосније

онда, кад за откуп сопственик нема средстава па се продаја изврши, и домаћинства остају без преко потребних предмета: без јединог вола, без Божићне печенице, без јединог покривача и т. д. А некад и без драгих успомена. И све то бива у Цркви и за свештеников рачун! — А свештеник мора да истјерује, јер му се неупотребом гаси право.

Има свештеника који пролазе без ових спољашњих трзавица; не утјерују присилним путем и живе, на око, без тежих сукоба. Али су то жртве своје слабости или својих убјеђења, — људи који грцају под теретом дугова, чија дјеца постају сељаци (у срећнијим случајевима), или свршавају у подофицирске школе или пак сједе код куће, јер су занат одоцнили, а за друго се нису оспособили. Шта бива често са женском дјецом, то ћемо радије прећутати.

А има додуше и прича, које нас друкчије увјеравају.

Ми не желимо да се бавимо мотивима оваких прича, али истини за вољу ми морамо напоменути да оваке приче, за сваког нашег човјека, посебно свештеника, имају привук неделакасте ироније. А да има и несавјесних, више нетактичних свештеника, који сами носе одговорност за добар дио својих неприлика, то никад нисмо мислили да оспоравмо...

Било је досад неколико пројеката, да се бировина ликвидира. Последњи се данас налази пред мјеродавним факторима, упућен од Епархијске конквисторије у Шибенику. Овај пројекат од државног буџета не тражи ни једне једине паре, — ни од самоуправног, а бировинским обезвједницама, на основу савјесне калкулације, темељене на аванцијним подацима, носи 55 до 70 процената олакшања. Ми нисмо у стању да докучимо разлоге који би с успјехом могли да војују против овог пројекта и да га сахране куд и оне раније, али анад и дубоко осјећају наши голи кршеви и њихов чемерни народ, да су бар толико заслужили и они и њихово свештенство, да им се ова неправда и саблазан једном дигне с врата. — Рекох, али не због дома, јер бировину не примам нити од ње живим.

Jesam li poslao pretplatu?

izobilju, a od povrtlarstva prostrana volujska kola napunjena dinjama. S druge strane kraj potoka Kalenića u hladovini smještena su mnogobrojna volujska kola, dvokolice zvane „čeka“, karcece, pak i automobili. Od peciva za hranu, najviše se peku svinje, koje se ovdje prodavaju uz jeftinu cijenu.

Do početka liturgije posjetioci su već prekrili znatan dio prostorija manastirskih. Po običaju obitelji nose sobom piće i jelo, izrezana peciva koje nabave na pazardu. Nekoliko skupina cigana svirača pripremni su da povedu svirku, kada ih pozovu osti. Ili oni koji hoće da povedu kolo. Isto tako i svirači armonike kao i oni prigodni muzikanti sa sela, koji umiju onako skladno i harmonično da privuku k sebi publiku.

Nu kao po nekom ustanovljenom redu, ni svirka, ni jestivo, ni zabava nikako se ne otpočinje dok se ne svrši liturgija.

Po dovršenom crkvenom obredu

Dantlo Petranović.

Sa II. Sabora kod manastira

(U posjetama kod jednog našeg zemljaka).

Postoji jedna razlika između naše riječi »sabor«, od onog značenja kakvo ona ima u ovim krajevima. Dalje sabor znači što i naša crkvena, ili hramovska slava. Zapravo sabor je zato zgodno odabrano znamenje, što se onoga dana kad crkva sabira narod da proslavi praznik, i što se toržestveno »sabornc« vrši služba božja. Hram kalenički o kojemu sam vam pisao, posvećen je Sreteniju gospodnjem, kada je sv. Simeon Bogoprimec, koji je očekivao iskupitelja, nzeo Spasitelja na ruke i rekao poznate riječi: „Sada otpusti s mirom slugu tvojega Gospode, jer vidješe oči moj spasenije tvoje“.

Zna se iz istorije kako poslije kosovske pogibije, ostadoše kao nasljednici Nemanjičke države despotovine.

Despot Stevan Lazarević opiruć se turskoj najezdi i vodeć očajne borbe, da spasi ostatke preostale veličine i slave, podignućem manastira dao je umjetnički ukrasiti ne samo spoljašnost, već i unutrašnjost hrama. Među freskama još je dobro sačuvan nacrt slikovitog ureda Sretenija, koju stručnjaci ubrajaju među najljepše ukrase ove zadužbine.

Redovito svake godline na Sretenije, sakuplja se mnoštvo naroda iz bliza i daleka, gdje se po crkvenom obredu i narodnoj tradiciji obavlja svečano siječenje kolača, a poslije redaju raznovrsne igre i zabave. Ali i pored ove glavne hramovske slove, na Veliku Gospojinu 15-28 avgusta, svake godine održava se kod manastira sabor, na uspomenu onoga dana, kada je treći dan po smrti prečiste Bogomateri tijelo njezino uzneseno na nebo. Svečanost ovoga dana otkače i time, što je vrijeme pogodnije, i tako omogućen svijetu pristup u

većem broju. Služba Božja koja počinje rano sa jutrenjom, a poslije liturgijom, vrši se na svečan način uz prisustvovanje pobožnog i zavjetovnog svijeta svake vrsti i staleža bez razlike. Prostrani manastirski šumoviti drvoredi i poljane, još uoči toga dana bivaju zauzete od svakovrsnih prodavaoca, sve kako je kome određeno za smještaj.

Ranim jutrom prolazniku najviše pobuduje zanimljivost, ona raznolika skladnost i poredak u smješčaju raznih rukotvorina i proizvoda.

Sve je na svom mjestu poredano u slikovitom načinu bez stiske i gužvanja, koji obično nastaju gdje je velika navala svijeta. Pod čadorima ili otvoreno na pazardu prodaje se gričarija: zemljani sudovi, činije, slanike išaranom bojom ist. Bodžije nude limunadu, vodu, a kolačari raznolike kolače, bombone i slatko. Od poljskih proizvoda najviše voćke: šljive, jabuke, kruške, kojih ima u

Pitanje pravoslavne crkve u Splitu prije jednog vijeka

Stanovnici pravoslavne vjere grada Splita 14. januara 1815. podnijeli su bili gubernijumu dalmatinskom u Zadru, da mu se radi vršenja najsvetijih vjerskih dužnosti (per adempire ai più sacri doveri del culto) ustupi napuštena kapelica sv. Raineria, koja je tada bila svojina građanstva, a obližnji lokal — za stan parohu¹⁾.

Gubernium pod 7. II. 1815. sproveo je ovu molbu vladinom subdelegatu u Splitu na izvještaj i mišljenje sa naglom: da se po ovome pitanju čuje i mišljenje mjesnog opštinskog načelnika (gradska opština bila je tada u italijanskim rukama). Ovaj italijanac aktom od 22. II. i. g. br. 545²⁾ dao je svoj odgovor na svako od postavljenih mu osam pitanja — Na pitanje b): Da li su splitski pravoslavni prisajedinjeni sa Rimskom crkvom, načelnik odgovara, da nijesu, već da oni slijede Fotijevu reformu (la riforma di Fozio). Na pitanje pod c): „Da li u Splitu pridolaze sa strana pravoslavni u trgovačke svrhe?“ odgovara: da dolaze neprekidno u velikome broju. Među stalno nastanjenim spominje Gavru Dimitrovića, Bacu Gata i t. d., koji imaju svojih kuća i dućana. Na pitanje pod e): Kako su se te prav. porodice pomagale u svojim vjerskim potrebama, nemajući svoje crkve ni sveštenika?“ — odgovara: da su oni o božićnjim i uskršnjim praznicima dobavljali sveštenika sa strane, koji je za njih u privatnim kućama vršio bogoslužjenja. Odgovarajući pak na pitanje pod f), načelnik izvještava, da bi zbog položaja Splita, i neprestanog doseljavanja u nj pravoslavni, pravoslavna crkva u Splitu bila od najveće koristi ne samo po pripadnike te vjere, nego i po samu državu (ed al Paese medesimo sommamente vantaggiosa). Stoga on predlaže, da se pravoslavni ustupi crkva sv. Marije koja bi se jednom pregradila i sa malo troška lako mogla odijeliti od bolnice.

No vladin subdelegat nije djelio mišljenje opštinskog načelnika. On aktom od 26. II. i. g. upućenim gubernijumu, izražava mišljenje, da se pravoslavni neda crkve. On smatra ove za unijate iz razloga što je na Saboru

1) Arch. vo storico. Fasciolo: »Atti riguardanti la regolazione delle Diocesi della Dalmazia, nonché dei rispettivi Vescovati, e notizie sui Greci della Dalmazia«, presidijalni broj 711.

2) Ibid. presid., br. 2643.

a Ferenci 1439. g. proglašena Unija dviju crkava: latinske i grčke, i što se nakon toga nije zbio nikakav protivni događaj. Protivi se predlogu, da se pravoslavni ustupi bilo crkva sv. Raineria ili ona sv. Marije, jer su ove sa svojim manastirima u prošlosti pripadale kaludericima benediktinskog reda, koje je prošla francuska vlada proglašila bila, što je u narodu proizvelo neprijatan utisak. „Kad bi se — veli subdelegat — istupile ove crkve pravoslavni, tad bi se izgubila svaka nada u povraćaj istih kaludericima. To ne bi bio političan akt, već možda i protivan blagotvornim pogledima (alle benefiche viste) Nj. Veličanstva“. Ne smatra on potrebnim uopšte da se pravoslavni dade mu koja crkva ali kad bi se ipak to htjelo, mogla bi im se tada istupiti crkva na Lazaretu, koja bi bila dovoljna njihovom broju duša, a u kojoj imaju već svoj oltar, gdje se je za njih ranije držala služba Božja o većim praznicima.

I tako pravoslavni pored najbolje susretljivosti od strane italijanske gradske opštine, nijesu dobili crkvu, jer se je tome usprotivila Vlada austrijska.

Episkop Kraljević 20. III. 1815¹⁾ podnio je caru Francu I. predstavku sa spomenicom (memoria), kojom je tražio: dozvolu, da reformiše neke parohije i kapelanije u Dalmaciji; da sa pretstojećom sistematizacijom sveštenstva, i pravoslavni parosi i kapelani dobijaju platu iz istih izvora i na isti način kao i rimokatolički sveštenici, i da se za pravoslavne u Splitu osnuje parohija za dobro iste države (per bene dello stato). On veli: „Ovdje bi trebalo osnovati parohiju ne samo za sadašnje stanovnike, nego i za one koji bi rado doselili iz susjedne Bosne u svrhu t. govine. Tolko je potrebitija ovdje parohija, u koliko 1813. godine sedamnaest pravoslavni porodica iz Sarajeva i Travnika htjele su se nastaniti u Splitu, ali, zbog nepostojanja njihove crkve i sveštenika u ovoj varoši prešle su u Ankonu“. Završuje: „Ponizno podnosim moju najtopliju predstavku Vašemu Veličanstvu, da bi uslišao molbe tolikih vjernika bez svetilšta, u koje bi podizali umilne svoje molitve Bogu milosrdnom, Tvorcu svake milosti“. — Na poleđici Kraljevićeve pretstavke knez Lascanski (Lascanski), pretsjednik Centralne organizacije dvorske komisije napisao je (njemački): „Gubernijumu u

1) Ibid., gubernijalni br. 23654.

Dalmaciji na nadležnost, da se ovo pitanje uzme u obzir kad se bude raspravljalo o predlozima za opštu regulaciju parohija i sistematizaciju kongrua dušostarateljima, a da se sada samo uzme u promatranje (in Überlegung): da li je toliko hitno osnivanje u Splitu parohije za pravoslavne, da se ne bi diskusija o ovome pitanju mogla odgoditi do opšte sistematizacije“.

Gubernijum na gornje pitanje kneza Lazanskog aktom od 28. V. 1816. br. 7383/545 izrazio je mišljenje, da se nikako ne udovolji molbi episkopa Kraljevića o osnivanju prav. parohije u Splitu i istupanju jedne od traženih crkava pravoslavni, jer da se za to ne vidi prijetka potreba, pošto sprovode i ukope pravoslavni obavljaju rimokatolički sveštenici; mrtvacu se sahranjuju u rimokat. groblju, a pravoslavni o svojim velikim praznicima dobavljaju iz obližnje parohije sveštenika, koji im vrši bogoslužjenja u kapelci na Lazaretu, podignute još za mletačke vladavine od njihovog igumana Konstantina. Izvješćuje dalje, da je Gubernium molbu pravoslavni Splitskana konačno odbio na osnovu zakona o toleranciji od 10. X. 1781. i 31. I. 1782, pošto njihovih vijećnika u Splitu nema 100 porodica, ili bar 500 duša.

Eto tako stajalo je pitanje pravoslavne crkve u Splitu nazad 115 godina, a žalost u tom istom stanju nalazi se ono još i danas sa tom samo razlikom, što je načelnik ondašnje italijanske opštine sa svojim vijećem bio za to, da se jedna rimokatolička crkva ustupi za bogoslužjenje pravoslavni (kojih je broj onda bio malen, možda usveština duša), a danas, odbija se molba pravoslavni (kojih danas ima nekoliko hiljada), da na zemljištu, svojn žrtvama otkupljenom, podignu sebi bogomolju.

P. Lj. V.

NAŠI DOPISI

Kistaše, 8 oktobra.

Dodatak pretstavci „Izgradnja mosta preko Krke kod Kistaša“ tiskane 3. septembra t. g.

Ovo se je pitanje pretresalo još za vrijeme Austrije, pa je god. 1910. ili 1911. Dalmatinsko namjesništvo poslije temeljitih izvoda došlo do uvjerenja, da bi jedini opće korisni most bio preko Brziće, a preko Mišlacke da nebi imao nika-

kovala smisla, pa se je bilo definitivno odlučilo za most na Brzići trasirano ga i odobrilo.

Koliko Kistaše toliko i protivni strana, a osim toga Obrovač i Benkovač i čitava Bukovića, imao bi koristi jedino, kad bi most bio što je moguće bliže Kistašama a to je na Brzići ne spominjući čitavu Liku.“

Zagovaratelji mosta preko Mišlacke ističu, da bi se za ovaj projekt mnogo manje potrošilo, jer da je ondje rijeka uska, da imade po sredini jedna litića i da je već gotov kolni put na drugoj strani. Ti razlozi sve kad bi i postojali nebi nikako bili dovoljni, da opravdaju gradnju mosta na Mišlacnoj, obzirom na mnogo važnije argumente prije istaknute.

Pri tome treba primjetiti, da most na Brzići, nebi bio po našem mišljenju ništa teži ni skuplji, jer je ondje rijeka vrlo uska i udubena. Što se tace pak puta, što se kod Mišlacke dobiva, na putu s protivne strane, to bi se izgubilo na putu s ovu stranu, gdje bi se mogao napraviti mnogo duži kolni put nego od Brziće. Pa sve kad tako nebi bilo, već kad bi razlika u trošku bila prevelika, moralo bi se imati na umu, da je bolje potrošiti i mnogo više za jednu korisnu i potrebnu stvar, nego išta za jednu nekorisnu i nepotrebnu.

Pristašama mosta na Mišlacnoj jedini i prvi i važni argument je, što je već gotov kolni put na protivnoj strani, a pri tome, ne igra nikakovu ulogu daljina mosta do mjesta. Ako daljina ne igra ulogu, onda bi se oni mogli lijevo uputiti na most preko Krke kod Roškog slapa, koji je gotov vrlo dobar spojen sa dobrom kolnom cestom s jedne i druge strane samo što je nešto dalji. — Tako država ne bi ništa imala da potroši.

Pored ovakovog stanja stvari i ovakvih razloga, činiće se чудновато свакоме да се уопће може ико наћи, који би заговарао градњу mosta у Мишlacnoj. Ну кад се напомене, да неки упливни мјештани имаду баш на Мишlacnoj своје млине, па кад би се направио ондје most, да би добили колни spoj са цијелом Буковицом и spoj са читавом Проминској крајином, који до сада нијесу имали уопће, па да би се њихова радња педесеторостручила, разумјеће се настојање неколицине, а да се учини један така несмисао.

nastalo je veselo raspoloženje. Muzike otpočinju svirku na sve četiri strane, već kako ih pozove i plati onaj koji hoće da se zabavlja. Hvalaju se muško i žensko izvadajući razne narodne igre, od kojih se osobito ističe kolo. Najveću pažnju pri tom privlači staro moravsko kolo zvano „Popunjensko“. Sviraju pomenuti seljaci, njih šest na broju. Igrači izvadaju ovo kolo, uz svirku muzike u potpunom taktu i ritmu. Šest svirača na broju sa basom, klarinetom, bubnjem i trubljom davaju skladan odjek svirci i podgrijavaju igrače. Prvenstveno se ističe bubnjar, koji ima dvostruku ulogu. Na koljenu drži prikopčan veliki bubanj. Jednom rukom tuče u bubanje, a drugom šibicom potkucuje u pladanj. Skupno to davanje odvojen naročiti zvuk. Pri takom izvadavanju bubnjar je sav zanesen i treska tijelom, kao da upravlja kolom.

Na ovaj narodnoj slavi, kao i po ostalim, koje su uobičajene u kraje-

vima moravske banovine, ima mnogo lijepih osobina, koje bi mogle služiti na ugled drugima, da ih usvoje i poprime. U predjelu prilično bogatom, gdje ima vina, a rakije u izobilju, prevladuje potpuna umjerenost i uzdržljivost u piće. Od više hiljada posjetioaca, u veselom raspoloženju, nije se moglo opaziti ikoga, da bi ga piće zauzelo i nadvladalo.

To je živa istina i zato je vladao preko sve slave uzorau red. Onima kojima je bilo povjerenno čuvanje poretka, ovaki sabori mogu da budu i po njih prava zabava. Voćke manastirske kao šljive, jabuke i kruške sa obilnim plodom, koje su bile kadre da i Evu sa svojom primamljivošću izbace iz raja, ostale su netaknute; uza sve što su pod njima počivali na izmjence gosti, čuvanje tuđe svojine prešlo je u običaj kod svijeta; jedino voćke u plavini osamljene namjernik može da okusi, u toliko koliko mu je nužda da ugasi žedu. Premda su na-

rodne osobine dobro sačuvane, u domu, porodici i običajima, u pogledu nar. nošnje znatno se odstupilo. Muškarci nijesu tako povodljivi za modom kao ženske. Prevladuje kod ovih još nar. odijelo sa anterijom i čohavom rebom zebukaste boje, sa umjetničko ispletenim šumadinskim opancima. Kod ženskinja rjeđe je bilo vidjeti fesa i libade, gdje se ističe tepelače i prsluk sa rukavima. Većina je pobacila nar. nošnju u odjeći i obući, što nije bilo potrebno, barem za one koji ostaju i žive u selu i radi samog troška u domaćoj ekonomiji, jer su izdaci za modna odijela, navlastito ženska daleko veći od onih koji se prave vlastitom proizvodnjom. Promotimo li predmet sa estetskog gledišta nar. je nošnja mnogo ljepša i prikladnija po same seoske ženske od one građanske. Upamtimo da je moda u današnje vrijeme prava raskoš, ili je to jedan uvjet, koji za sobom podržava nepotreban luksuz.

Neshvatljivo je koliko se time podbacuje nar. nakit u nošnji; dok strani svijet čezne za našim rukotvorinama, i time im uzdiže vrijednost većmanego što je mi umijemo da precijenimo u njenoj ljepoti i raskoši bez taštine.

Pred prvi suton oglašen je sa manastirske zvonare početak večernje. Ovim je objavljeno doba rastanka i razlaženja. Jednim gotovo utanačenim sporazumom, postepeno i lagano prestaju svirke; raspušta se kolo; malaksava pjesma i popjevka. Svijet napušta manastirske prostorije izvana i unutra ograde. Ko pješke, a drugi kolima upućuju se svome domu. I kad je dovršeno večernje bogoslužjenje, ostalo je samostansko osoblje u predašnjem tihom raspoloženju, da sutradan ponovo nastavi radom i molitvom, po propisu manastirskih pravila.

Svi oni dakle koji su za most na Mišlacima, njih vode lični a ne opni interesi ili pak nijesu u stvar upućeni.

Potpisani smatraju svojom dužnošću da sve ovo predоче kompetentnoj vlasti, imajući pred očima opne interese Kistaña i njegove okoliце, kao i interese naše države, kako bi trošak, koji kani uložiti bio uložen u nešto opne korisna i potrebna, a ne u nešto, što bi za par pojedinaca bilo nekaako korisno.

Osim ove prestavke napomiњemo, da su još godine 1909 ondašnji načelnik opnine Prominske Luka Škovrlj, sa upraviteљem opnine Kistaña Јовом Перићом поднијели преставку Намјесништву далматинском, на темељу које изашла је стручна комисија, и након темељитих извјеста, most је био одобрен на Брзници, као најкориснији за обе опnine.

У 1921 години, поново је послато стручно повјеренство, и пошто је детаљно испитало позиције Мишљаке и Брзнице, поново је одлучило, да би као опне корисни most био на Брзници, дочим, да би се за сами колни пут до Мишљаке, потрошило 6.000.000 динара, који, да би једино служио посједницима млина у Мишљакој. Године 1924, опнинско вијеће у Кистињама, озбиљно је претресало питање о изградњи mostа, и после дуге дискусије, донијело је једногласни закључак, да, ако се има радити most на Ријеци Крки, да се ради једино на Брзници као опне користан, а градња mostа код Мишљаке, да служи једино за посједнике млинаца.

Zaslugom naše Matice pro-nađena živa voda na dva mjesta u Promini

Koliko pućanstvo i blago Zagorske Dalmacije sušnih godina, koje kod nas nijesu rijetke, pati od žeде, to ne može niko pojmiti nego onaj ko mu pažnju svojim očima gleda i na sebi je dočekuje. Ide se tu na vodu po 15-20 km. daljine da se ugrabi koja vućija ili vozarica s takom navalom od svijeta kao na sajmu, da čak bude pri jagmi psovke, turnja i puče, čekajući danima i noćima da se prevreš u prve redove. Stoga se može pojmiti kakvom je radosti i veseljem Prominjac dočekao pronalazak podzemne žive vode u selu Razvadu i Lukaru. Tu se dolazilo kao na zavjet da se gleda čudo nevideno, nešto slična proroku Mojsiju i njegovu štapu kojim je vodu otvorio: pod zemljom na nekoliko metara dubljine nađena čista planinska voda kao snijeg ledena! Da smo se mi za tu blagodat zainteresovali zasluga je naše Privredno-kulturne matice u Kninu.

U našem „Glasu“ iz pera čestitog učitelja Drezge izašlo je nekoliko članaka o podzemnim vodama, koji su za nas bili prava senzacija! Sa tog čisto teoretičkog polja gosp. Lazar Matić, sekretar Matice, prešao je na konkretnost: pozvao je našeg domaćeg raddomanta, gosp. dr. Stjepana Filipovića, prof. zagrebačke univerze, i on je bez ikakve nagrade god. 1929 obišao Prominu i na više mjesta pro-našao podzemnu vodu i ta konstatacija stajala je u Zagrebu čitave dvije godine, dok ove godine nije neobično dugo i žestoko pripekaо Bрзници zvezdan da smo i mi i blago piskali od žeде!

Na molbu nas Razvadana i našeg načelnika K. Čorića gosp. Vonko, di-

rektor rudarskog društva „Monte Promina“ u Siveriću dao nam je društvenu bušilicu (Borhung), vještake i ost, provrtili smo na označenim mjestima na jednoj podvodnici jednu rupu od 23.5 m, drugu 26.13 m, a treću od 20.5 m povrh njive na ulici. U obe prve rupe nađena je živa voda u debljini od 4.5 m, u dubini otprilike u prvoj na 18 m, drugoj na 22 m, a u trećoj nađen je podzemni potok koji je presušio. Rupa ima u prečniku 8 cm i u njoj se kupi na minut 1/2 l vode.

Njoj nam je smjeli pronalazak toliko bio svet i drag da smo od veselja razvili na stupovima bušilice državnu trobojku da svak vidi ko putem kroz selo prođe kakav smo dar Božji pronašli!

Poslije završena posla dolazio nam je gosp. direktor Vonko i pokazao nam kako ćemo kopati bunar za tu živu vodu i obećao nam i u tom biti na ruci, što njemu toplom zahvalom priznajemo i na uslugu, uslugu ćemo odvratiti makar u čemu.

Obratili smo se i Kr. Banskog upravi u Splitu također za uputstva i pripomoć i sa zahvalnošću ističem, slala nam je inženjera sa građevinske sekcije iz Knina i svoga hidrauličnog inženjera gosp. Tadića, koji će nam sastaviti trebovnik i voditi nadzor na radovima oko uredjenja vode.

Oko bušenja za vodu i za daljne radove nećemo moći mi troškove podnijeti, pa se uzdamo u oblatu Bansku pomoć. Kako će država radi gladi davati pomoć za javne radove, željeti je da je vlasti namijene da je naši seljaci odrade na vodi, jer je i to jedno naše životno pitanje.

Čim dopuste lijepa vremena, završimo trganje i dobijemo okten grad. materijala, počemo kopati bunar, dok je narod za to zanesen entuzijazmom.

Poslije nas općinska je uprava u Oklaju, što s pohvalom spominjemo, bušila i našli dosta vode u selu Lukaru, takođe na mjestu koje je pokazao gosp. Filipović, i kako je taj položaj najviše, ako bude obilato vode, moći će se s njom otalen snabdjeti sva Promina i to će narod sam izvesti, ako država dađe cijevi i ost.

Ja bih molio gosp. Filipovića i molim Bansku upravu da opet pošalje gosp. Filipovića u Prominu da pregleda još neke položaje gdje narod drži da ima pod zemljom vode i uz to da odredi širinu pronadenih voda i kako on to voli, jer se nadam da ćemo ga uskoro vidjeti u Promini.

Usto tako se nadam da će ovaj naš smjeli pothvat služiti za primjer i potstrek ostalim selima naše Zagore da zovu gosp. Filipovića da im traži podzemnu vodu i tim bi se naši kameniti krajevi spasili od strašne ljetne nemani, žeде, koja nas često snalazi.

Naša Matica i u tom će pravcu nastaviti svoj uzvišeni rad.

Simo N. Simić, učitelj

Mljekarsko zadrugarstvo

Svaka mljekarska zadruga teži, da kvantitativno i kvalitativno unapredi produkciju mljekarskih proizvoda, i da svojim članovima pribavi što veći materijalni profit. To je temelj na kojem bazira osnutak, opstanak i napredak zadruge. Kod nas su zadrugne mljekarske osnovane vrlo rano i već prije rata njihov broj popeo se je na 260. Nešto rat sa prisilnim gospodarstvom, malo poratna kriza, a najviše nesolidnost samih zadruga, reducirali su taj broj na stotinu. Taj pojav silni nas razmišljanje. Osjeća se neophodna

potreba za reorganizacijom mljekarskog zadrugarstva, koja mora biti upućena u dva pravca: modernizacija mljekarske i stvaranje centrale.

Raznovrsni su uslovi, koje zahtijeva moderno mljekarstvo, ali u glavnom dali bi se svesti u slijedeće grupe:

a) Higijena je conditio sine qua non svake mljekarne. Dijeli se u kućnu i vanjsku. Prva zahtijeva zračne, svijetle i uzorno čiste prostorije. Posude i mašineriju treba često prati i čistiti, mlijeko i mliječne proizvode pasteurizirati. Vanjska, — seoska — higijena bezuslovno zahtijeva pregled staja, gdje živi blago. Najbolje je ako su betonirane i za svaku glavu određen poseban prostor; ližišta neka budu posuta slamom odnosno suhim lišćem. I nadzor muženja je vrlo važan, jer od pravilnog muženja ne zavisi samo higijensko dobivanje mlijeka nego i zdravlje, a i mliječna sposobnost blaga. Sav taj rad izvršuje posebna komisija na osnovu pravilnika pod vodstvom stručnog mljekara dotične zadruge. Pregled je redovan i izvanredan. Rezultati se bilježe u posebnu knjigu, a strankama se izdaju ocjene. Slično se ima vršiti i kontrola gustoće i čistoće mlijeka, a rezultati bilježiti skupa sa podijeljenom ocjenom.

b) Fabrikaciju mljekar. proizvoda povjermimo stručnom osoblju sa svršenom mljekar. školom. Najbolje je, ako su pored majstora i asistenti apsolutni mljekarskih kurseva. Majstoru povjeriti tehničko vodnje mljekarne, i svakako neka njegova riječ bude odlučujuća u kontrolnim komisijama.

c) Provedimo intenzivnu reklamu za mliječne proizvode. Istina je, da je pivo i najjače propagandno sredstvo dobra roba i niske cijene. Ali to nije dovoljno. Treba se obratiti na sirotišta, škole, tvornice itd. i tu dijeliti mlijeko besplatno ili uz jako sniženu cijenu. Upotrebimo sva sredstva moderne propagande: oglase, predavanja, film. U promet puštajmo samo upjele produkte. Zelene i p-emlade s're, kiselo maslo neka zadruga radije podijeli među članove. Dobro bi bilo, kad bi svaka zadruga otvorila filijalne mljekarne, gdje bi u vlastitoj režiji prodavala svoje produkte.

d) Statistika je potrebna zbog kontrole produkcije i potražnje, da bi zadruga mogla uravnotežiti svoje djelovanje i da ne bi poslovanje trpilo radi momentalnih perturbacija. U statističkoj knjizi specialno obratimo pažnju trgovinskom otkusku, da se bar približno tačno upozna oscilacija potražnje.

II Tako organizirane mljekarske zadruge dale bi solidnu podlogu za osnivanje centralne organizacije, čije djelovanje u glavnom moralo bi se svesti na ove tačke: propaganda za što veći konzum sirovog i industrijaliziranog mlijeka, plasiranje mljekarskih proizvoda na strane pijace (monopoliziranje izvoza), i stroga kontrola rada pojedinih zadruga.

Gojko Jović

Iz Cetinske Krajine

(Naseljenici u odnosu prema matici zadrugi).

Prenapučenost naših krajeva sjev. Dalmacije, sretnim svršetkom velikog rata, dala je mogućnost mnogim porodicama da se rasele. Ove preseljene porodice najvećom česti odvojili su se od matice zadruge, i njihovo staro ognjište nije sasvim opustilo, na njemu je ostao otac sa sinom ili drugi brat, ili koja svojdubina. Pri odlasku iseljenika sa njihovim porodicama članovi-

ma, oni su bili obilato potpomognuti novčano ili u drugom materijalu od svoje matice zadruge. Džava je ovim iseljenicima u svemu izašla u susret. Besplatno je prevezla njihovu čeljad, stoku i sav potrebni materijal. U mjestu naseljenja, sve im dala besplatno ili na dugogodišnje otplaćivanje. Matice zadruga muku muči, da se oduži ili odvedenu stoku nabavi.

U podnesenim molbama Ministarstva agrarne reforme u smislu uredbe od 24 IX 1920 g. svaki iseljenik na pitanje izjavio je da, sve svoje nepokretno imanje ostavlja bratu ili bližim rođacima. Na osnovu ove izjave zemlja mu je bila odobrena.

Pri odlasku na dodijeljenu zemlju iseljenik je maticu zadrugu u najvećoj mjeri iscrpio. Blagodareći tome kao i državnoj pomoći, naseljenici su se brzo okućili, vrlo dobro stoje, danas ih imade koji nađu preko pedeset hiljada kilograma ra-ne hrane, blaga i preko dvadeset uzica. Matica zadruga uštinuta, pati i jedva se probija kroz život prehranjujuć svoje gladne članove.

Poznata je bijeda našeg seljaka kršara, njegove patnje i muke i, samo veliko strpljenje, duboka ljubav čine da žive onako nevoljnim životom.

Pored svega toga taj i takav život nosi u sebi životne snage i ogromnu ljubav za naciju i državu. Kad država u svemu, njemu izlazi u susret, spasa sav njegov goli život, sasvim bi bilo u skladu, još više opravdano da ove ostale na golom ognjištu zaštititi. Motiv ovom, država je naseljeniku izašla u susret i dala mu sve besplatno, matica zadruga potpomogla je i više nego što je njeno imućstveno stanje dozvoljavalo, pa bi bilo pravo da maticu zadrugu zaštititi od iseljeničke halapljivosti i nezasićenosti. Jer valja da se zna iseljenici svakogodišnje od matice zadruge zahtijevaju nove doprinose, a ona preopterećena guši se i grca u dugu ili rasprodava komad po komad da jednom postane beskućnik. Neće li tako, iseljenik bez srca sam rasprodava zemlje, ili ih oduzmi se svojim da ih dađe na uživanje sasvim trećoj osobi. I dok se s jedne strane stvaraju srećni i zadovoljni državljani, s druge strane proletarijat i beskućnici!

Zato bi trebalo da se donese jedan konkretan zakon koji bi ograničio, pak i oduzeo, potpuno pravo raspolaganja imovinom ovako iseljenih porodica. Drukčije smo tvrdo uvjereni, da će ovi starenici biti sasvim ekonomski srušeni, na očitu štetu socijalne pravde.

Porez pćelara

Ministarstvo finansija uputilo je raspis područnim organima o naplaćivanju poreza na pćelarstvo. Tu se veli, da je pćelarstvo, kao uzgredna grana poljoprivrede, načelno oslobođeno od poreza. Ali ako se to poslovanje obavlja redovno i pretežno kao samostalno obrtničko preduzeće, onda se ono smatra poreskim predmetom i kod poljoprivrednika. Ako se tim poslovanjem bave lica, koja sa poljoprivredom nemaju ništa zajedničkog, koja nemaju ni svog ni zakupljenog zemljišta, a ni zemljišta, na koje imaju pravo uživanja, onda to poslovanje podleži porezu, ako prelazi granice poslovanja za vlastitu upotrebu.

Vlasnik za Privredno-kulturnu maticu za Sj. Dalmaciju* Dr. Ivan Grgić.
Za uredništvo i štampu odgovara N. Čikato
Štampa Nove štamparije - Šibenik.